

Wróbel, Piotr

"Die deutschen Parteien im Überblick. Von den Anfängen bis heute", Walter Schlangen (Hrsg.), Düsseldorf 1979 : [recenzja]

Przegląd Historyczny 72/2, 371-372

1981

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych, tworzonej przez Muzeum Historii Polski w Warszawie w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został opracowany do udostępnienia w Internecie dzięki wsparciu Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego w ramach dofinansowania działalności upowszechniającej naukę.

Autora najbardziej interesuje proces kształtowania się i rozpowszechniania mitów narodowych, „drugie życie” bohaterów w rodzaju Emilii Plater lub Juliusza Konstantego Ordona. Wskazuje na elementy folklorystyczne, wydobyte i przetworzone w epoce romantyzmu. Mają one niekiedy charakter wręcz baśniowy; podobne motywy spotyka się nawet w poezji najwyższego lotu.

Autor przytacza także garść szczegółów: faktograficznych, uzupełniających dotychczasowe ustalenia w kwestiach datacji, kolejnych wydań itp. Stara się też uzasadnić tezę o wspólnych cechach utworów patriotycznych z epoki romantyzmu oraz poezji z lat rozwoju polskiego ruchu robotniczego. Łączył je oczywiście element propagandy i walki; bardzo częsty był także motyw martyrologii, która poprzedza ostateczne zwycięstwo.

Szczególnie interesujące choć niezbyt rozbudowane są fragmenty poświęcone współczesnemu odbiorowi literackich stereotypów ukształtowanych przez twórczość, o której mowa. B. Zakrzewski wskazuje na takie zjawiska jak nadawanie imion bohaterów szkołom i innym instytucjom. Znaczną rolę odgrywała i odgrywa także ikonografia; wizerunki Emilii Plater znalazły się np. na pocztówkach a także na banknotach z okresu okupacji hitlerowskiej. Skądinąd można by mieć wątpliwości w stosunku do tezy autora, iż mamy tu raczej do czynienia z wtórnym wobec literatury obiegim społecznym patriotycznych treści.

Starannie wydana książka jest obficie ilustrowana facsimiliami druków ulotnych; zawarto w niej także teksty i nuty niektórych spośród analizowanych utworów. Składające się na nią szkice były już uprzednio publikowane, (głównie w „Pamiętniku Literackim”), zebrane razem tworzą jednak zwartą całość.

A. S.

Walter Schlangen (Hrsg.), *Die deutschen Parteien im Überblick. Von den Anfängen bis heute*, Athenäum Droste Taschenbücher Geschichte, Düsseldorf 1979, s. 302.

Kompedium napisane przez dziesięciu naukowców i polityków ukazuje w zwięzły, encyklopedyczny sposób najnowszy stan badań rozwoju historycznego i podstawowych problemów partii niemieckich. Jest przeznaczone dla osób studiujących lub w ogóle interesujących się polityką. Zawiera materiał od początku istnienia partii w Niemczech aż po dzień dzisiejszy. Niektóre mniejsze ugrupowania przedstawiono tylko skrótowo wskazując czytelnikom literaturę bardziej szczegółową. Punkt ciężkości pracy to czasy po 1945 roku, przy czym ukazano sytuację tak w RFN jak i w NRD.

Zbiór otwiera wstępny artykuł wydawcy książki, politologa z Uniwersytetu Bonn — Waltera Schlangena. Wyjaśnia on podstawowe problemy teoretyczne. Omawia pojęcia, typologie, kierunki i systemy partyjne. W rozdziale „Prehistoria” W. Schlangen, Hans-Jürgen Puhle — profesor historii powszechnej na uniwersytecie w Bielefeld, Michael Rostock — współpracownik uniwersytetów w Bonn i Münster a także deputowany do Bundestagu oraz politolog Kurt Th. Schmitz przedstawiają istniejące w Niemczech przed 1871 rokiem kierunki polityczne oraz ugrupowania parlamentarne. Powstały z nich w II Rzeszy partie polityczne zaprezentowane przez wyżej wymienionych autorów w rozdziale III — „Kaiserreich”. W części pracy poświęconej partiom Republiki Weimarskiej i państwa Hitlera czytelnik znajduje także artykuły Herberta Höniga — profesora historii najnowszej na uniwersytecie w Kolonii i Albrechta Tyrella — specjalisty od dziejów NSDAP współpracującego z wydawnictwem „Dokumente zur Deutschland-politik”. Informacje o ponad 18 organizacjach zawiera największy, stu-

stronicowy rozdział omawiający system partyjny RFN (m.inn. artykuły Helmuta Pütza — jednego z kierowników frakcji parlamentarnej CDU/CSU oraz dziennikarza Manfreda Rowolda). Książkę zamykają mniejsze rozdziały Freda Oldenburga z uniwersytetu w Bonn poświęcony NRD i dyplomaty oraz prawnika Thomasa Läufera omawiający zachodnioeuropejskie, międzynarodowe zrzeszenie partii politycznych.

Poszczególne artykuły zaopatrzone są w dodatkowe wskazówki bibliograficzne. Poza nimi tekst uzupełniają osobno podane statystyki wyborcze, indeks i wybór literatury.

P. W.

Ilja S. Miller, *Issledowanija po istorii narodow Cienralnoj i Wostocznoj Jewropy XIX w.*, Izdatielstwo „Nauka”, Moskwa 1980, s. 456.

Tom niniejszy zawiera 18 studiów i szkiców zmarłego niedawno wybitnego historyka radzieckiego, znawcy dziejów Polski XIX stulecia i współpracownika monumentalnego wydawnictwa źródłowego „Powstanie styczniowe. Materiały i dokumenty”. Z bogatej spuścizny prof. Millera wybrano artykuły o charakterze monograficznym, teoretyczno-metodologicznym, przyczynki i recenzje; znalazła się tu nawet popularnonaukowa biografia uczestnika powstania 1863 roku, Hieronima Kieniewiczza. Takie rozwiązanie pozwala zaprezentować nie tylko zainteresowania naukowe autora, ale i możliwości jego pióra.

Tematy, które badał, zgrupowano w trzech działach: „Wostanije 1863 g. i rusko-polskije riwolucjonnyje swjazi”, „Problemy istorii riwolucjonnoj situacii w Rossii sieriediny XIX w.” i „Srawnitelno-istoriczeskoje izuczenije nowoj istorii narodow Cienralnoj i Jugo-Wostocznoj Jewropy” (s. 33—238, 239—398, 399—447). Kilka z tych artykułów ukazało się dotychczas tylko w języku polskim. Wszelako nawet i w tych, które nie dotyczą polskiej tematyki, widać wykorzystanie źródeł o polskiej proveniencji (np. szkic o działalności Mikołaja Ogariowa w 1863 r. został napisany głównie w oparciu o raporty carskiego szpiega, A. Bałaszewicza-Potockiego). Można by także wskazać na inspiracje metodologiczne, chociażby w ostatnim tekście („Cienralnaja i Jugo-Wostoczna ja Jewropa w epochu pieriechoda ot fieodalizma k kapitalizmu: problemy komplieksnogo srawnitelno-istoriczeskogo izuczenija”, pierwodruk KH r. LXXXIV, 1977 nr 4, s. 561—576), zawierającym rozważania pokrewne w stosunku do powoływanej parokrotnie znanej książki Józefa Chlebowczyka.

Książkę poprzedza bibliografia prac Ilji Millera i wspomnienie o tym uczonym, pióra W. D. Koroljuka. Wydawnictwo przygotował Instytut Słowianoznawstwa i Bałkanistyki AN ZSRR, którego zmarły był wieloletnim pracownikiem.

A. S.

Tomasz Wituch, *Tureckie przemiany. Dzieje Turcji 1878—1923*, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa 1980, s. 289.

Przedmiotem monografii jest ewolucja polityczna narodu i państwa tureckiego — od podporządkowanej przepisom islamu wspólnoty muzułmańskiej do nowoczesnej wspólnoty narodowej. Starając się wyjaśnić istotę tej przemiany autor cofnął się do lat kryzysu wschodniego 1875—1878. Chodziło mu przy tym nie tylko o ukazanie krytycznej w owym czasie sytuacji Imperium Osmańskiego lecz również o przedstawienie dorobku reformatorskiego tego okresu. Dalej skoncen-